

Undervisningsopplegg til Holocaustdagen 2007:

Medier og folkemord

Til læreren, videregående skole

"Medier og folkemord" er temaet HL-senteret har valgt for Holocaustdagen 2007.

Undervisningsopplegget på disse sidene tar for seg to aviser som spilte sentrale roller i forkant av to folkemord: Avisen Der Stürmer var kanal for nazistisk propaganda i mellomkrigstiden og fram til 1945. Avisen Kangura spredte fordommer og hat mot tutsiene i årene før folkemordet i Rwanda i 1994.

Tekstanalyse for videregående skole

Opplegget for videregående skole tar utgangspunkt i en analyseoppgave knyttet til artikler fra Der Stürmer og Kangura.

Artiklene viser typiske trekk ved henholdsvis nazistisk antisemittisme og hutuekstremistiske fordommer mot tutsiene. Begge artiklene framstiller motparten som biologisk mindreverdige, og skaper fiendebilder ved å vise til motparten som trussel. Artikkelen fra Rwanda viser også hvordan framstillingen av en gruppe mennesker som dyr eller insekter kan være med å legge grunnlaget for et folkemord. I artikkelen framstilles tutsier som kakerlakker. Tilsvarende ble jøder ofte framstilt som rotter i nazistisk propaganda. I fagspråket kalles slike mekanismer for dehumanisering.

Oppbygging av sidene

Oppgavene og bakgrunnstekster er tilgjengelig som utskriftsoriginaler på skolenettet.no og i en internettversjon på HL-senterets hjemmesider (www.hlsenteret.no). Opplegget har fem deler:

1. Innledende tekst om medier, informasjon og propaganda
2. Tekstanalyse av artikkel fra Der Stürmer
3. Bakgrunnsinformasjon om nazistenes propaganda og Holocaust
4. Tekstanalyse av artikkel fra Kangura
5. Bakgrunnsinformasjon om hatmedia i Rwanda

Mer informasjon

Nedenfor finner du en rekke linker til nettsider med mer informasjon om temaene som behandles. HL-senterets hjemmesider er et godt startpunkt. Der er det mer informasjon om Holocaustdagen, sammen med en kunnskapsbase som blant annet inneholder rikelig med bakgrunnsstoff om Holocaust. Kunnskapsbasen er tilrettelagt for at elever i ungdomsskolen og i videregående skole enkelt skal finne oppdatert informasjon om temaene som HL-senteret arbeider med.

Oppgavene

Tekstanalysene er lagt opp slik at elevene skal kunne arbeide med dem uten inngående forkunnskaper. Samtidig vil de trenge bakgrunnsinformasjonen for å få et mer helhetlig bilde av bruken av medier knyttet til Holocaust og folkemordet i Rwanda.

Sammenlikningsoppgaver

Oppgavene i teksten til elevene gjør ikke noe poeng av å sammenlikne de to hendelsene. For deg som lærer er det imidlertid nærliggende å starte en diskusjon om likheter og ulikheter knyttet til bruken av medier. Nedenfor finner du et forslag til hvordan dette kan gjøres rent praktisk.

Du finner også et forslag til et opplegg for sammenlikning av bildebruken i Der Stürmer og Kangura med dagens avistegningstradisjon.

Dagens avistegnere har svært frie grenser for sine framstillinger. Et vesentlig skille går likevel mellom stempelingen av en gruppe, som i Der Stürmer og Kangura, og kritikk av enkeltpersoner og institusjoner, som er det vanligste i dagens avistegnertradisjon.

Ytringsfrihet og sensur

En diskusjon av dagens avistegningstradisjon kan knyttes til spørsmålet om sensur og ytringsfrihet. Ytringsfriheten er et argument for frie grenser, mens erfaringen fra bruken av tegninger i Der Stürmer og Kangura kan være et argument for sensur. Den vanlige måten å håndtere dette på i dag er ikke å innføre sensur, men heller å oppfordre til fornuftig og respektfull håndheving av ytringsfriheten.

Karikaturstriden våren 2006 aktualiserte disse spørsmålene. Saken er ikke nevnt direkte i opplegget, men det er ikke usannsynlig at den kommer opp i diskusjonen blant elevene. I et moderne demokrati er det liten tvil om retten til å publisere tegninger som virker støtende på andre mennesker. Retten til å

publisere gir imidlertid ikke noen moralsk plikt til å gjøre det. Mens mange fokuserte på at karikaturene virket støtende på muslimer, gir sammenlikningen med tegningene fra Kangura og Der Stürmer muligheten til en annen innfallsvinkel. Spørsmålet er om karikaturene stempler en gruppe uten syn for gruppens sammensatte karakter.

Forslag til sammenlikningsoppgave

Sammenlikn "Veien til slaveri" og "En kakerlakk kan ikke føde en sommerfugl".

- Hvilke likhetstrekk finner du? Hvilke forskjeller finner du?
- I hvilken grad sammenfaller hutuenes syn på tutsiene med nazistenes syn på jøder?
- Hvor stor plass gir tekstene til individer og individuelle forskjeller? Hvorfor tror du det er slik?
- Finnes det fordommer i tekstene som likner på fordommer vi finner i Norge i dag?

Avistegninger da og nå

To-timers påbygningsopplegg

Opplegget tar utgangspunkt i illustrasjonene i de to avisene som finnes i samme utskriftsoriginal som artiklene. Bildene er tilgjengelig i større format her:

<http://www.hlsenteret.no/bilder/276/edderkopen-med-tekst.jpg>

<http://www.hlsenteret.no/bilder/277/Kayibanda-med-machete.jpg>

1. Bildeanalyse:

Velg en avistegning/karikatur fra en norsk avis. Velg gjerne en tegning fra avisa der du bor, eller fra en avis du kjenner til. Du kan også velge tegning fra en av linkene nedenfor:

<http://www.aftenposten.no/meninger/grodum/>

<http://www.avistegnernesjulehefte.no/>

- Lag en liste over alle tingene du ser på tegningen
- Hvordan framstilles personen(e) på bildet?
- Hva er sammenhengen mellom bildeteksten og bildet?
- Hva er hovedbudskapet i tegningen?

2. Sammenlikning:

Sammenlikn tegningene fra Der Stürmer og Kangura med tegningen fra en norsk avis i dag.

- Hva er likt? Hvilke virkemidler er like?
- Hva er ulikt? Hvilke virkemidler er ulike?

Er det noen forskjeller som gjør at tegningen fra dagens avis er mindre farlig enn tegningene fra de to andre avisene? Begrunn svaret.

3. Presentasjon:

Vis tegningen dere har valgt for de andre elevene, og gjør rede for spørsmålene.

4. Samtale:

Er det forskjell mellom dagens avistegningstradisjon og tegningene fra nazi-Tyskland og Rwanda?

Var det noen av bildene fra dagens aviser som dere syns trådte over grensen?

Internettadresser

Generelt:

www.hlsenteret.no: kunnskapsbase med enkel informasjon om Holocaust og andre folkemord

www.folkedrab.dk: enkel og god informasjon om syv forskjellige folkemord

Holocaust:

Sider på norsk eller dansk:

Fra HL-senteret: www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/folkemord/holocaust/218

Fra det folkedrab.dk: www.folkedrab.dk/folkedrabene/holocaust/

Fra Stiftelsen hvite busser til Auschwitz:

www.hvitebusser.no/Webdesk/netblast/pages/index.html?id=101249

Norges Krigsleksikon: www.norgeslexi.com/krigslex/krigslex.html

Sider på engelsk:

Fra Calvin Universitetet i Michigan, USA: <http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/>

Fra United States Holocaust Memorial and Museum i Washington: <http://www.ushmm.org/wlc/en/>

Fra Yad Vashem, Israel: http://www1.yadvashem.org/Odot/prog/index_before_change_table.asp

Rwanda:

Sider på norsk eller dansk:

Om folkemordet i 1994: www.folkedrab.dk/folkedrabene/rwanda/

Fakta om Rwanda: www.globalis.no/land/rwanda

Samleside om Rwanda hos Amnesty: www.amnesty.no/web.nsf/pages/Rwanda

Aktuelle nyheter om Rwanda: www.menneskerettigheter.no/Land/Afrika/Rwanda/

Sider på engelsk:

The Rwanda Initiative (prosjekt om medias rolle i folkemordet i Rwanda): www.rwandainitiative.ca/

Rapport fra Human Rights Watch: www.hrw.org/reports/1999/rwanda

Side med avistegninger fra før folkemordet: www.onemancult.com/rwanda/rwandaprophome.html

Rettsprotokoll fra rettssaken mot mediefolk: www.grandslacs.net/doc/2905.pdf

Referat fra rettssaken mot Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza og Hassan Ngeze. De to første var med og organiserte oppstarten av *Radio Télévision Libre des Mille Collines*, S.A. (RTLM) i 1992. Ngeze grunnla avisen Kanguka i 1990 og fungerte selv som sjefsredaktør. Referatet inneholder engelske oversettelser av flere sitater både fra radiostasjonen og fra Kangura.

Medier, informasjon og folkemord

Mediene kan være en kanal for propaganda. Det er ensidig informasjon eller en type reklame for bestemte meninger. Hatmedia er ekstreme former for propaganda som mer eller mindre direkte oppfordrer til forfølgelse og drap.

Folkemord er bevisste forsøk på å ødelegge en religiøs, nasjonal, etnisk eller rasemessig gruppe. Det handler om de grusomste handlingene opp gjennom historien: masse mord på mennesker fordi de tilhører en bestemt gruppe.

Et folkemord kan vanskelig finne sted uten en viss oppslutning i befolkningen. Det må eksistere hat eller i det minste mistenksomhet til gruppen som blir utsatt for forfølgelse. Massemedier når ut til store deler av befolkningen, og kan derfor ha en viktig rolle for å spre slike holdninger.

Propaganda og folkemord

Propaganda er en form for informasjon som skal få folk til å slutte opp om bestemte meninger. Det er propaganda når det blir brukt særlig sterke virkemidler og når budskapet er viktigere enn sannheten. Ofte blir fakta fordreid eller rett og slett endret slik at de skal stemme over ens med budskapet som skal formidles.

Nazistene satte opp plakater og lagde filmer som framstilte jøder som annerledes og farlige. Dette er eksempler på propaganda som framstiller virkeligheten i strid med fakta. Men propaganda behøver ikke være direkte løgn. Det kan også være bare å presentere nøye utvalgte deler av sannheten,

som for eksempel å rapportere seire, men ikke tap fra fronten.

Hatmedia og propaganda

Hatmedia er media som driver direkte hets og hatkampanjer mot utvalgte grupper i et samfunn. Dette er de mest ekstreme formene for propaganda. Ordet oppsto etter folkemordet i Rwanda i 1994. Før og under folkemordet hisset avisen Kangura og radiostasjonen RTLM opp stemningen. De kom med tydelige oppfordringer til drap av tutsier og publiserte lister over personer som senere ble drept.

Men mindre ekstreme former for propaganda kan være like viktige for å skape grunnlag for et folkemord. Media spiller ofte en viktig rolle i tiden før et folkemord. De kan bidra med å peke ut gruppen som siden forfølges, og skape mistenksomhet og frykt for medlemmer av gruppen. Massedrap kan dermed oppfattes som nødvendig selvforsvar.

Dehumanisering

Media kan også bidra til å redusere verdien til medlemmene av gruppen, gjerne ved å framstille dem som dyr, insekter, bakterier eller annet. Dette kaller vi dehumanisering eller umenneskeliggjøring. Dehumanisering gjør det lettere å akseptere forfølgelse og drap.

HL-SENTERET

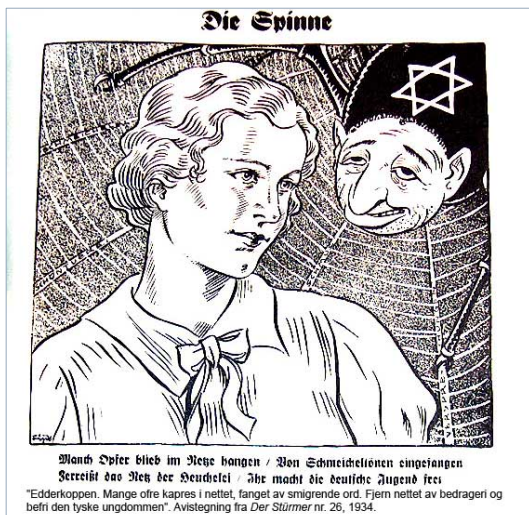
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Der Stürmer – Veien til slaveri

Avisen Der Stürmer framstilte jøder som pengegriske, sleske og farlige mennesker som ville erobre verden.

Der Stürmer var en avis som kom ut ukentlig fra 1923 til krigens slutt i 1945. Avisen var en viktig kanal for nazistisk propaganda. Julius Streicher var både grunnlegger og redaktør for avisa. Han var innbitt antisemitt og fylte avisen sin med beskyldninger og fornærmelser mot jøder. Der Stürmer ble en av de mest leste avisene i Tyskland under nazistene. I forhold til mange andre aviser på den tiden var den lett å lese og brukte bilder aktivt. På forsiden var det ofte en karikatur som anklaget eller latterliggjorde jøder. Karikaturene framstilte

jødene som vampyrer, kameleoner, monstre, insekter, edderkopper, bakterier, padder, hyener, giftige slanger og annet.

Streicher var særlig opptatt av å advare mot raseblanding. Han hevdet at jøder var interessert i ikke-jødiske kvinner og jenter fordi de ville ødelegge renheten i den ariske rasen. Advarslene mot raseblanding var fulgt av hyppige rapporter om påståtte seksuelle forbrytelser begått av jødiske menn.

Ikke bare jøder, men også ikke-jøder som var venner med jøder, ble angrepet av Streicher.

Der Stürmer var ikke nazipartiets offisielle avis. Likevel ble den regnet som et slags halvoffisielt organ for partiet. Den ble mye lest og fikk stor betydning for spredningen av anti-jødisk propaganda.

Streicher ble dømt for medvirkning til drap på jøder etter krigen, selv om han ikke selv hadde drept noen.

Analyse av avisartikkel: "Veien til slaveri"

Denne artikkelen ble publisert i Der Stürmer i 1939, like før 1. verdenskrig brøt ut. Artikkelen er skrevet av redaktøren, Julius Streicher.

"Jøder har aldri hatt et hjemland eller et fedreland. Opprinnelsen deres et like stort mysterium som sigøynernes. Dette vet vi: Jødene kom fra Midtøsten til Europa via Konstantinopel og Den iberiske halvøy. ... De har levd blant Europas nasjoner i mange århundrer. Deres utseende og åndelige karaktertrekk skiller dem raskt fra de blonde, blåøyde nordiske folkene. ... Som et fremmed folk ble jøder nektet plass i vertsnasjonenes personlige liv. Spesiell vekt ble lagt på å utelukke jødene fra enhver innblanding i styre og stell.

Jødene kom til Europa med det skjulte målet om før eller siden å ødelegge folkene der. Fra begynnelsen av arbeidet de for å fjerne lovene som begrenset dem. Det gjorde de ved å spre falske ideer. De gikk så langt som til å overtale vertsfolkene til å tro at en jøde kunne opphøre å være jøde. Folk begynte å tro at en jøde kunne bli fransk i Frankrike, engelsk i England, spansk i Spania, italiensk i Italia, etc. ...

Revolusjonene som ble startet av jøder i midten av det 19. århundre var også et ledd i den jødiske planen for frigjøring. ...

Etter verdenskrigen turte ingen nasjon i Europa å nekte jødene ledende roller i samfunnet. De var så sikre på sin makt at de våget å innsette fullblods jøder som ledere for tyske provinsadministrasjoner, og til og med plassere jøder i posisjonen som riksminister. Jøden Walter Rathenau var personifiseringen av den jødiske trangen til verdensherredømme i de dagene da Tyskland var forrådt og i slaveri.

Nasjonalsosialismen i Tyskland og fascismen i Italia har gjort slutt på den jødiske dominansen. I andre nasjoner styrer jødene bak en maske av demokrati. Det man kaller demokrati i dag er skjult jødisk styre. Jøder avgjør hva som skjer i demokratiske stater og jødiske bankhyener og ministre arbeider for en ny verden som vil underkaste Tyskland og Italia fornyet og endelig jødisk styre. I England forbereder jøden Hore Belisha som krigsminister å sende det engelske folket til slagmarkene i en europeisk krig. Dette er nødvendig dersom jødernes håp skal bli oppfylt. Dette håpet er å beseire folkene som er ledet av nasjonalsosialister og fascister, og å sette dem i slaveri under åket til verdens kriminelle panjødedom."

Oppgaver:

- Les teksten og lag en liste med ti ord som du oppfatter som meningsbærende i teksten.
- Gjengi i korte trekk hva artikkelforfatteren forsøker å si. Hva er hovedbudskapet?
- Hvilke argumenter bruker forfatteren? Vurder sakeligheten i disse argumentene.
- Hvilken effekt tror du artikkelen hadde da den stod på trykk?
- Hvilke av de nazistiske forestillingene om jøder finner du igjen i teksten?
- Jøder har opp gjennom historien vært definert på flere måter. Hvordan defineres jøder i teksten? Som rase, som religion eller som noe annet? Finn fram til minst to måter å definere jøder på i dag.

Kangura

Massakrene i Rwanda startet 6. april 1994. Fire år i forveien hadde hutuekstremister startet en kampanje for å skape hat mot tutsiene. Medier var kampanjens viktigste kanal.

Avisen Kangura ble startet i 1990. Grunnleggeren og redaktøren var Hassan Ngeze, som var aktiv i hutuekstremistiske organisasjoner.

Avisen var en sentral del av hutuekstremistisk propaganda og fremmet hat mot alle tutsier. Avisen ble trykket i to utgaver, en på fransk og en på kinyarwanda, det nasjonale språket i Rwanda. Mange leste Kangura. Artiklene hadde et sensasjonelt preg og var skrevet i en entusiastisk tone. Til mange av artiklene var det illustrasjoner og tegneserier som understreket poenget. De som ikke selv kunne lese, fikk høre artikler fra avisen lest høyt på offentlige møter og samlinger, for eksempel i Interahamwe. Intrahamwe var en av de mest aktive hutumilitsene under folkemordet.

Ofte navnga avisen hutuer som ble anklaget for å samarbeide med tutsiopprørerne. Disse personene risikerte i neste omgang å bli fengslet eller drept. Under selve folkemordet fulgte radiostasjonen RTLM opp denne metoden. Lister med navn ble lest opp, og personene ble siden oppsøkt og drept.

I desember 1990 publiserte Kangura artikkelen "Hutuenes ti bud". Artikkelen oppfordret til eksklusjon og eliminasjon av hutuer. De første tre budene framstilte tutsikvinner som farlige og advarte hutuer mot å være sammen med dem. De neste fire budene oppfordret til et hutudominert samfunn. Tutsier skulle utelukkes fra alle viktige posisjoner i samfunnet. Budene 8 og 9 var mest ekstreme. "Hutuene skal slutte å vise nåde mot tutsiene", het det. "Hutuene må være faste og årvåkne overfor tutsi-fiendene". Budene ble spredt rundt i landet og ble svært populære.

Mange synspunkter som kom til uttrykk i Kangura likner på argumenter i liknende fremmedfiendtlige medier opp gjennom historien. For eksempel hevdet Kangura at 70% av de rike i Rwanda var tutsier, og at de kontrollerte banksystemet.

I januar 1994 antydte Kangura at folkemord kunne være en løsning på den politiske situasjonen. "Vi begynner med å kvitte oss med fiendene i landet. Tutsikakerlakkene må vite hva som kommer til å skje, de kommer til å forsvinne", stod det i en artikkel.

Etter at folkemordet i Rwanda startet 6. april 1994, ble Kanguras rolle mindre viktig. Nå ble radiostasjonen RTLM den viktigste kanalen for propaganda og hat mot tutsiene. Mellom innslagene av popmusikk sendte radiostasjonen rå hets og oppfordringer om å drepe tutsier og moderate hutuer.

Både Hassan Ngeze og to av bakmennene bak RTLM ble dømt for medvirkning til folkemord etter hendelsene i 1994.

Denne illustrasjonen stod på trykk i Kangura i 1991. I det sorte feltet i midten står setningen "Hilke våpen skal vi bruke for å beseire kakerlakkene?" Mannen på bildet er hutuhelten Kayibanda, tidligere president i Rwanda og en av lederne bak hutuenes revolusjon i 1959.

Analyse av avisartikkel: "En kakerlakk kan ikke føde en sommerfugl"

Artikkelen stod på trykk i Kangura i februar 1993.

"Eksperter på menneskelig genetikk forteller oss at den demografiske svakheten til tutsier kommer av at de gifter seg med hverandre. Folk fra samme familie gifter seg og får barn med hverandre. Hvis de ikke er forsiktede, kan denne jakten på renhet føre til at de forsvinner fra jorden. Hvis det skjer (og det kommer til å skje), vil de bare være ansvarlige for sin bortgang selv, og ingen andre. Vil folk si at hutuene utslettet dem? Det er budskapet de sprer over alt, at de er få fordi hutuene har utslettet dem med macheter. ...

Vi har sagt at en kakerlakk ikke kan føde en sommerfugl. Dette er sant. En kakerlakk føder en annen kakerlakk. Hvis det er noen som protesterer mot dette faktumet, er det ikke jeg. Rwandas historie viser tydelig at en tutsi forblir den samme, han endrer seg aldri. Historien til landet vårt er preget av deres ondskap og ondsinnethet. Da tutsiene fremdeles satt på tronen, styrte de med to våpen: kvinner og kuer. Tutsiene styrte med disse to våpnene i mer enn 400 år. Etter at de ble kastet under folkets revolusjon i 1959, har de ikke hvilt på sine laurbær. De har gjort sitt ytterste for å gjenopprette kongedømmet ved å bruke sine kvinner ... og penger, som tilsynelatende har tatt over for kuer. Tidligere var kuer symbolet på rikdommen deres.

Vi tar ikke feil når vi hevder at en kakerlakk bare kan føde en annen kakerlakk. Hvem kan se forskjellen mellom kakerlakkene som angrep i oktober 1990 og de fra 1960-tallet? De er alle like. De første er etterkommerne etter de siste. Ondskaperne deres er den samme. Alle disse angrepene var forsøk på å gjenopprette kongedømmet og et føydalt system. De avskyelige forbrytelsene som er begått av dagens kakerlakker mot borgerne er en påminnelse om de som ble begått av deres likesinnede: drap, plyndring, voldtekt av unge jenter og kvinner. [...] Det at de i språket vårt blir betegnet som slanger, er selvforklarende. Dette betyr mye. En tutsi er en som har en søt tunge, men som er ubeskrivelig ondsinnet. En tutsi er en som har umettelig behov for hevn; en som er uforutsigbar, en som ler når han lider. I språket vårt kalles en tutsi for en kakerlakk fordi han benytter natten til å oppnå sine mål. Ordet inyenzi [kakerlakk] er en påminnelse om den fryktinngytende slangen som har en gift som er ekstremt giftig. Det at tutsiene valgte et slikt navn, har stor betydning for dem som vil forstå."

Oppgaver:

- Les teksten og lag en liste med ti ord som du oppfatter som meningsbærende i teksten.
- Gjengi i korte trekk hva artikkelforfatteren forsøker å si. Hva er hovedbudskapet?
- Hvilke argumenter bruker forfatteren? Vurder sakeligheten i disse argumentene.
- Hvilken effekt tror du artikkelen hadde da den stod på trykk?
- Hvilke forestillinger om forskjellene mellom hutuer og tutsier finner du igjen i teksten? Er forestillingene basert på kultur eller på biologi? Begrunn svaret.

Medier og Holocaust

Minst 25 millioner sivile ble drept av nazistene under 2. verdenskrig. Folkemordet på jødene og de andre massedrapene kunne ikke skjedd uten massiv propaganda. Media var en viktig kanal for nazistenes propaganda mot jøder.

Propagandaen skulle være enkel og folkelig. I perioden da nazistene hadde makten i Tyskland, fra 1933 til 1945, fulgte de denne tankegangen gjennom aviser, filmer, plakater og andre folkelige media. Nazistiske slagord og uttryksmåter ble stadig repetert. Slik fikk de spredt tanken om at den ariske rasen var overlegen og at jøder var Tysklands viktigste fiender.

Spredningen av nazistisk propaganda gjennom mediene hadde ikke først og fremst som mål å egge til angrep på jøder. Det viktigste var at propagandaen skapte et bilde av "jøden" som Tysklands viktigste fiende. Framstillingen av jøder visket ut forskjellene mellom ulike jøder, og skapte et bilde av at de alle hadde en ting felles: de var farlige.

Antisemittisk propaganda fra nazistene hadde tre hovedtemaer:

- jøder ble framstilt som kapitalister. De ble karikert som griske bankmenn som tenkte på penger hele tiden og ikke skydde noen midler for å erverve dem.
- de ble framstilt som kommunister. Etter den russiske revolusjon så mange på kommunismen som en trussel. Nazistene ønsket å bevare nasjonen. Kommunistene kjempet derimot for en internasjonal sammenslutning av arbeidere.
- de ble framstilt som fiender av "ariske verdier". Nazistene påstod at jøder sto bak en internasjonal sammensvergelse som skulle ta verdensherredømme.

Den antijødiske propagandaen var sterk og entydig. Men den trengte ikke overbevise alle om å hate jøder for at nazistene skulle nå sitt mål. Det var nok å gjøre dem mistenksomme til jøder, å sørge for at vennskap mellom jøder og ikke-jøder ble brutt og å isolere jødene fra andre tyske borgere.

Antisemittisme og nazistenes propaganda

Nazistenes propaganda bygget på århundregamle fordommer mot jødene. Antisemittisme er et annet ord for fordommer og hat mot jøder. På 1800-tallet oppstod en bevegelse i Europa som mente at jøder var roten til de fleste problemene i samfunnet. De mente at løsningen på politiske, økonomiske og samfunnsmessige problemer var å kvitte seg med jødisk innflytelse, eller til og med kvitte seg med jødene selv. Tilhengerne av slike tanker kalte seg antisemitter.

Antisemittene spilte på århundregamle fordommer mot jøder i Europa. Samtidig formulerte de seg i vitenskapelige fraser. De definerte jøder som en rase istedenfor en religion. De så på jødene som den laveste rasen og mente at de ødela den ariske rasen gjennom blandingsekteskap, ved at jødisk blod ble blandet med arisk blod. Dessuten hevdet de at jødene ødela den ariske kulturen gjennom slike ting som jazzmusikk og abstrakt kunst.

Holocaust – bakgrunn

Da nazistene kom til makten i Tyskland i 1933 satte de straks i gang tiltak mot jøder. Under 2. verdenskrig satte de i verk en bevisst politikk for å utrydde alle Europas jøder.

Nazipartiet egentlige navn var Det nasjonalsosialistiske tyske arbeiderpartiet, forkortet NSDAP. Straks de kom til makten i 1933 satte de i gang tiltak mot jøder. Masse mordet på Europas jøder startet for alvor etter Tysklands invasjon av Sovjetunionen sommeren 1941. Ekstreme antisemittiske holdninger hos nazipartiets leder Adolf Hitler sammen med en gravis radikalisering av nazistenes rasepolitikk gjorde masse mordet mulig. Målet deres var å endre europakartet til fordel for den såkalte ariske rasen.

I mellomkrigstiden var det under 1 % av den tyske befolkningen som hadde jødisk bakgrunn. Nazistenes politikk førte dem ut i sosial isolasjon, økonomisk ruin og tvang dem på flukt. Visse yrker ble forbudt for jøder og de ble tvunget til å selge eiendommene sine. Ofte var eiendommene blitt beslaglagt eller ødelagt. I krystallnattpogromen mellom 9. og 10. november 1938 ble butikker plyndret, synagoger brent og om lag hundre jøder drept.

Jøder ble offentlig ydmyket på utspekulerte måter. Hatpropaganda spilte en viktig rolle for å forberede tyskere på forfølgelsen av jødene. Nazistene stod for en voldelig raseideologi. Ifølge den var jødene et uforanderlig folkeslag som hadde ødelagt det tyske samfunnet fra innsiden.

Nazistenes erobringer av nytt land mellom 1938 og 1941 gjorde at 7 millioner jøder kom under deres kontroll. I tillegg bodde 1,8 millioner jøder i land som var allierte med Tyskland. Forflytning av jødene bort fra tysk territorium ble dermed vanskeligere. Hitler ville løse "det jødiske problemet" en gang for alle, og nazistene satte dermed i gang et program for systematisk masse mord av jøder.

I den innledende delen av programmet myrdet spesielle drapsstyrker (Einsatzgruppen) nærmere en million jøder i Øst-Europa. Men drapsstyrkene var ikke effektive nok, og ble snart avløst av mer industrielle drapsmetoder. Nazistene bygget seks utryddelsesleire i det okkuperte Polen. Der ble mennesker systematisk drept med gass. Jøder som hittil var blitt samlet i gettoer, ble nå fraktet til dødsleirene og henrettet. Fra alle okkuperte land i Europa inkludert Norge ble jøder fraktet til disse leirene for å drepes. Auschwitz var den største av de seks utryddelsesleirene. Om lag en million jøder ble gasset i hjel der. Totalt ble omkring 5,8 millioner jøder drept av nazistene under krigen. Det tilsvarer 3 av 5 av alle jøder i Europa.

Brakkene i utryddelsesleiren Auschwitz II, Birkenau

Hatmedia i Rwanda

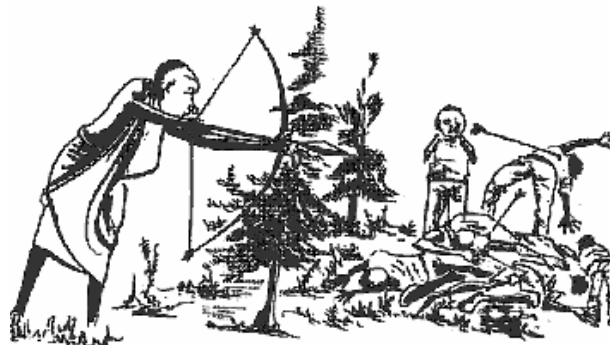
I løpet av 100 dager i 1994 ble omkring 800.000 tutsier og moderate hutuer drept i Rwanda. Før og under folkemordet ble hatske meldinger om tutsiene spredt av aviser og radio. Avisen *Kangura* bidro til å skape fiendskap mot tutsiene i årene før folkemordet.

Fire år før folkemordet i Rwanda hadde hutuekstremister startet en kampanje for å skape hat mot tutsiene. Medier var kampanjens viktigste kanal.

Avisen *Kangura* hevdet at det var fundamentale forskjeller mellom hutuer og tutsier. Den anklaget tutsier for å være fiender av Rwanda, og antydte at tutsiene burde utryddes.

I 1993 ble en ny radiostasjon startet av nasjonalistiske hutuer. Den ble kalt "Radio Télévision Libre des Mille Collines", forkortet RTLM. Radiostasjonen sendte populære prateprogrammer med mye popmusikk. Men praten besto i stor grad av angrep mot tutsier.

Propagandaen baserte seg på gamle forestillinger om forskjeller mellom folkegruppene i landet. Tutsiene er i mindretall, men har likevel vært de rike og mektige. Propagandaen spilte på den ene siden på hutuenes følelse av mindreverdighet og misunnelse. På den andre siden spredte den rykter om tutsiene som trussel mot hutuer.

Tutsi som skyter hutuer i ryggen. Illustrasjon fra magasinet *Echo des 1000 Collines*, juli 1993.

Strategene bak propagandaen anbefalte bruk av overdrivelse og latterliggjøring av motstanderne. Propagandaen skulle være lett forståelig og entydig. Målet var å overbevise folk om at tutsiene truet med diskriminering, undertrykkelse, slaveri, krig, og til syvende og sist drap på alle hutuer.

En vanlig taktikk var å dikte opp hendelser som ikke hadde skjedd. For eksempel kunne media rapportere om angrep fra RPF, en tutsi opprørsstyrke, selv når slike angrep ikke hadde funnet sted.

En annen taktikk var det vi kan kalle omvendte beskyldninger. I desember 1990 kunne *Kangura* for eksempel fortelle at tutsiene forberedte krig og ikke ville spare noen. Noen år senere opplyste hutupressen om at RPF planla å utrydde 4,5 millioner hutuer. I virkeligheten var det hutuekstremistene som la slike planer for tutsiene.

Radiokanalen RTLM rapporterte også om at Belgia og andre europeiske land støttet RPF. Slike nyheter bidro til at angrepene på tutsier kunne tolkes som selvforsvar.

Bakgrunn: Folkemordet i Rwanda

En viktig årsak til folkemordet i Rwanda var kamp om makten mellom folkegruppene hutu og tutsi. Kolonimaktene hadde favorisert den minste gruppen, tutsiene.

Folkemordet i Rwanda skjedde mellom april og juli 1994. Hendelsen sjokkerte verden både med hensyn til sin grusomhet og graden av folkelig deltakelse. I løpet av 100 dager ble rundt 800.000 eller 77 % av alle tutsier i landet myrdet med kaldt blod av hutuekstremister.

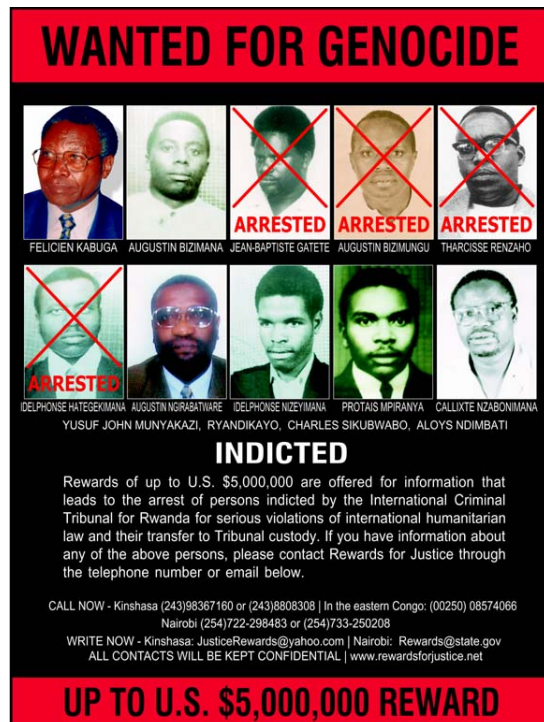
Ordet tutsi ble tradisjonelt brukt om de rike og mektige kvegeierne, mens ordet hutu ble brukt om folk flest som drev med jordbruk. Under kolonitiden ble skillet mellom tutsier og hutuer forsterket av de belgiske styresmaktene. Før folkemordet økte skepsisen til tutsiminoriteten, delvis som følge av at den herskende eliten ikke ville gi fra seg makt. Folkelig deltakelse i folkemordet ble sikret gjennom ekstremistisk media. Gjennom aviser og radio ble hutubefolkningen oppfordret til å myrde sine tutsi naboer.

Rwanda ble selvstendig i 1961. Fram til da hadde belgiske kolonimyndigheter gitt tutsiene særbehandling. Tutsiene utgjorde på den tiden en minoritet på omkring 15 % av befolkningen. I 1959 avsatte opprørstyrker tutsieliten, og erstattet den med hutuer. Hendelsen har fått navnet "huturevolusjonen". Volden som fulgte gjorde at hundre tusener av tutsier flyktet ut av landet. I perioden som fulgte skjedde det enkelte massakre mot hutuer i nabolandet Burundi. Dette førte til hevnaksjoner mot tutsiene i Rwanda.

På begynnelsen av 1990-tallet hadde Rwanda store økonomiske problemer. Sammen med press fra det internasjonale samfunnet tvang dette presidenten i landet, Habyarimana, til å undertegne en avtale om maktdeling i 1993. Men hutueliten saboterte avtalen, og startet istedenfor kampanjer for å radikalisere og militarisere samfunnet. FN hadde en fredsstyrke i Rwanda, men fikk svært begrenset makt til å forhindre volden.

6. april 1994 døde president Habyarimana i en flystyrt. Hutuekstremister anklaget tutsienes opprørstyrke RPF for å ha skutt ned flyet. Med støtte fra presidentens livvakt og politiet satte de umiddelbart i gang med nedslaktning av tutsier. Det ble satt opp veisperringer der tutsier ble stoppet og drept. De ble skilt ut enten ut fra utseende eller ut fra identifikasjonspapirer.

Det internasjonale samfunnet ble stående som tilskuere til folkemordet. Først i midten av juli 1994 ble folkemordet stoppet av stryker fra RPF.

WANTED FOR GENOCIDE

 FELICIEN KABUGA	 AUGUSTIN BIZIMANA	 JEAN-BAPTISTE GATETE	 AUGUSTIN BIZIMUNGU	 THARCISSE RENZHO
 DELPHONSE HATEGEMANA	 AUGUSTIN NDIRABIRE	 DELPHONSE NIZEYIMANA	 PROTAIS MIPRANYA	 CALLIXTE NZABONIMANA

YUSUF JOHN MUNYAKAZI, RYANDIKAYO, CHARLES SIKUBWABO, ALOYS NDIRIBATI

INDICTED

Rewards of up to U.S. \$5,000,000 are offered for information that leads to the arrest of persons indicted by the International Criminal Tribunal for Rwanda for serious violations of international humanitarian law and their transfer to Tribunal custody. If you have information about any of the above persons, please contact Rewards for Justice through the telephone number or email below.

CALL NOW - Kinshasa (243)98367160 or (243)8808308 | In the eastern Congo: (00250) 08574066
Nairobi (254)722-298483 or (254)733-250208

WRITE NOW - Kinshasa: JusticeRewards@yahoo.com | Nairobi: Rewards@state.gov
ALL CONTACTS WILL BE KEPT CONFIDENTIAL | www.rewardsforjustice.net

UP TO U.S. \$5,000,000 REWARD